

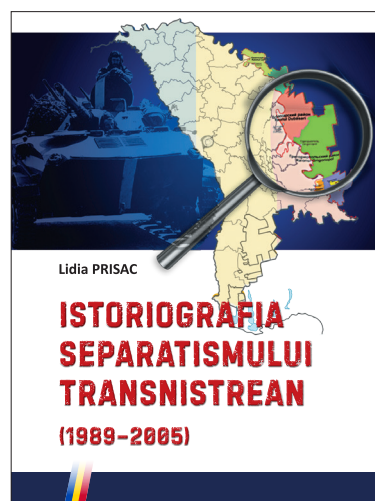
SEPARATISMUL TIRASPOLEAN SUB LUPA ISTORICILOR

Dr. hab., prof. univ. **Anatol PETRENCU**
E-mail: anatol_petrencu@yahoo.com
ORCID: 0000-0002-5449-1023
Universitatea de Stat din Moldova

Avântul mișcării de renaștere națională din RSS Moldova, destrămarea Uniunii Sovietice, proclamarea independenței Republicii Moldova, recunoașterea oficială a noilor state independente, democratizarea continuă a acestora au provocat reacții violente din partea forțelor reacționare din fosta metropolă în vederea păstrării spațiului ex-sovietic în zona de influență a Federației Ruse. Fenomenul s-a declanșat și se menține până în prezent în Republica Moldova prin ceea ce numim „separatismul transnistrean”.

Problema separatismului transnistrean, a corelației între politica tânărului stat Republica Moldova, dornic să revină la valorile naționale românești, și poziția intransigentă a unor elemente angajate în apărarea intereselor fostului imperiu, continue să fie în centrul atenției oamenilor politici de pe ambele maluri ale Prutului și din alte state, constituind, totodată, un obiect de cercetare științifică a istoricilor, politologilor, specialiștilor în conflictologie etc. De-a lungul anilor au fost publicate diverse documente, articole, monografii consacrate genezei și evoluției separatismului transnistrean. Dr. Lidia Prisac și-a formulat în contextul dat ca sarcină de studiu examinarea istoriografiei acestui fenomen geopolitic. În consecință, a publicat monografia *Istoriografia separatismului transnistrean (1989–2005)*, ajunsă la a doua ediție, revăzută și adăugită. Prefața este semnată de doctorul în istorie Ivan Duminiță („Conflictul transnistrean între lucrări științifice și cele de propagandă”, în limba română, p. 11-13, și în limba rusă, p. 14-16). În „Introducere” autoarea conturează dimensiunile problemei abordate, formulează ipoteza cercetării, argumentează cadrul cronologic, expune obiectivele studiului, reperete teoretice și metodologice, structura lucrării.

Capitolul I, „Separatismul transnistrean reflectat în lucrările autorilor din Republica Moldova” (p. 23 și urm.), analizează memoriile unor participanți la războiul de apărare a suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova din 1992 (Gh. Budeanu, Valentina Ursu, Olga Căpățână, Alexandru Cimbriciuc, Ștefan Jurja, Vlad Grecu, Anatolie Munteanu ș.a.). Sunt examinate lucrările istoricilor Anatol Țăranu și

Lidia PRISAC. *Istoriografia separatismului transnistrean (1989–2005)*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită. Chișinău: Editura „Lexon-Prim”, 2021. –172 p.

Eduard Boboc, care au demonstrat implicarea Moscovei în „susținerea enclavei separatiste nistrene și în direcționarea desfășurării războiului” (p. 25).

Autoarea se referă și la memoriile unor personalități politice de prim rang din perioada războiului agresiv al Federației Ruse împotriva Republicii Moldova și constată că scrierile lui Mircea Snegur au un caracter subiectiv și justificator, iar cele ale lui Petru Lucinschi sunt „evazive și distante, derivate din propaganda sovietică, eludând practic obiectivitatea istorică și responsabilitatea pentru anumite decizii politice în esență ilegale” (p. 25-26).

Sunt prezentate culegerile de documente referitoare la războiul ruso-moldovenesc, elaborate de istoricii Anatol Țăranu și Mihai Gribincea, precum și lucrările politologului Oazu Nantoi, calificate drept „cele mai importante contribuții în studiul separatismului transnistrean din Republica Moldova” (p. 27).

Autoarea a depistat și alte interpretări ale separatismului transnistrean, deosebite de factorul geopolitic rusesc. Astfel, Stela Suhan și Natalia Cojocarau au încercat să demonstreze „constituirea unei baze sociale în procesul separatismului, a consecințelor politicii de deznaționalizare și rusificare, și identificarea diverselor grupe de interese implicate în «construcția» imaginarii colective al populației din această regiune” (p. 29).

Cercetătoarea expune opiniile istoricilor din Republica Moldova referitoare la prezența românilor de dincolo de Nistru și politicile promovate de conduce-

rea URSS privind rusificarea sau „moldovenizarea” etnicilor români, dar și la formarea numitei „Republici Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești” create în 1924, cu centrul la Balta, apoi la Tiraspol. În subcapitolul 1.3 „Elemente etnoculturale și lingvistice” (p. 41 și urm.) sunt prezentate lucrările autorilor care au cercetat conflictul transnistrean din perspectiva confruntărilor interetnice sau ideologice. Este pusă în valoare opinia cunoscutului scriitor și critic literar, deputat în primul Parlament al Republicii Moldova (1990-1994), Andrei Țurcanu, potrivit căreia „... Mitul unui conflict interetnic, vehiculat intens la început, s-a spulberat demult, și nimeni nu mai crede astăzi într-o Moldovă agresivă și naționalistă, care ar intenționa să «românizeze» o Transnistrie «rusească»; la fel cum nici opinia unui conflict ideologic nu mai rezistă” (p. 42). Aspectele lingvistice în disputa Chișinău-Tiraspol sunt elucidate prin tălmăcirile Elenei Oteanu: „în pofida politicii lingvistice de compromis, adoptate de autoritățile de la Chișinău, și de încercarea acestora de a pune bazele funcționării unui stat de drept, în conformitate cu standardele internaționale, problemele de natură etnolingvistică au servit drept motiv pentru declanșarea unui dublu proces secesionist, în estul și sudul republicii, proces care a culminat cu declanșarea unui conflict armat [corect este: cu declanșarea războiului agresiv al Federației Ruse împotriva Republicii Moldova – a.p.] pe malul stâng al Nistrului; opinia conform căreia «la baza conflictului din stânga Nistrului s-ar afla disensiuni etnice, nerespectarea drepturilor minorităților etnice și lingvistice» a fost contestată de legislativul de la Chișinău, care și-a exprimat convingerea că aceste «pseudoprobleme» interne vin să justifice «un atentat la suveranitatea și integritatea Republicii Moldova»” (p. 47).

În ultimul subcapitol, „Dimensiuni economice și geopolitice ale separatismului transnistrean” (p. 50 și urm.), sunt expuse opiniile autorilor autohtoni referitoare la situația Republicii Moldova. Autoarea monografiei a reușit să spicuiască opinii relevante, între care și cea expusă de ambasadorul dr. Oleg Serebrian: „... Valoarea geostrategică și geopolitică a Transnistriei este una ce prevede nu controlul Balcanilor și nici amenințarea Ucrainei, ci doar controlul Republicii Moldova... Paradoxal, Republica Moldova își datorează existența, în mare parte, problemei transnistrene (...); dacă acest conflict nu ar fi existat, atunci independența Republicii Moldova, cu starea dominantă în elita politică chișinăuiană din decembrie 1991, s-ar fi terminat odată cu coborârea drapelului sovietic de pe Kremlin și prin reunirea Basarabiei cu România. Separatismul transnistrean a fost cel ce a menținut Republica Moldova ca stat independent, inspirând unele puncte din

noua Constituție și obligând Chișinăul să adere la CSI [Comunitatea Statelor Independente, a.p.]” (p. 55).

Autoarea conchide: „Conform opiniilor majorității autorilor din Republica Moldova, esența separatismului transnistrean rezidă în interesele geopolitice și geostrategice ale Federației Ruse, alimentate prin politica ei economică față de Moldova și asigurate de prezența Armatei a 14-a în partea de est a republicii” (p. 64).

Capitolul II, „Problema transnistreană și separatismul în literatura occidentală și din România” (p. 65 și urm.), este centrat pe examinarea unui șir de lucrări ale autorilor occidentali, interesați de diferendul transnistrean, precum și ale istoricilor români de dincolo de Prut. Autoarea constată că istoricii din Occident și din România au elucidat obiectiv cauzele conflictului transnistrean, iar concluzia la care a ajuns este: „Importanța diferendului transnistrean, atât pentru Ucraina, cât și pentru Federația Rusă, în opinia autorilor români [de dincolo de Prut, pentru că autori români sunt și în RM, dincoace de Prut, a.p.] constă în dorința Moscovei de a frâna unirea Republicii Moldova cu România, menținând-o în continuare în orbita sa geopolitică, precum și în posibilitatea de a avea un stat moldovenesc manevrabil” (p. 94).

Capitolul III, „Separatismul transnistrean în publicațiile pro-separatiste” (p. 95 și urm.), are drept obiectiv studierea scrierilor autorilor separatiști privind cauzele despărțirii raioanelor din stânga Nistrului și a Tighinei de restul Republicii Moldova și proclamarea unei pseudo-republici cu încălcarea Constituției Republicii Moldova, „republici” nerecunoscute de niciun alt stat al lumii. Sunt examinate scrierile ex-liderului separatist Igor Smirnov, a istoricilor tiraspoleni și a mai multor istorici din Federația Rusă care au adus diverse „argumente” istorice, lingvistice etc. în favoarea justificării regimului separatist de la Tiraspol. Lidia Prisac scrie că lucrările istoricilor pro-separatiști conțin idei similare cu ale istoriei RASSM, fapt ce semnifică „«traducerea» trecutului în prezent sau proiecția mecanică și pasională a prezentului în trecut, valorificarea pozitivă sau negativă a faptelor istorice, or căderea în cursa deformărilor, a fabulațiilor în istoriografia pro-separatistă s-a produs din cauza unei abordări ideologizate a problemei transnistrene” (p. 124).

Monografia conține „Concluzii și recomandări” (p. 119-125), „Bibliografia” utilizată (analizată), „Rezumat” în limba engleză, „Anexe” (hărți, imagini ale războiului ruso-moldav), „Indice de nume” și „Indice geografic”.

În linii mari, lucrările analizate și expuse în monografie elucidează cauzele și efectele separatismului în Republica Moldova. Sugerăm autoarei să continue cercetarea și să includă studiile apărute după anul 2005.